

גדולתו נתגלתה בסופו

שרת

תמונתו שייכות להיסטוריה העברית החדשה. שום צפר של תולדות ישראל לא יהיה שלם בלעדיו. משה שרת לוחץ את ידו של עזאם באשא, מזכיר הליגה הערבית. משה שרת במסדרונות האו"ם, נציג פאתטי של אומה קטנה הלוחמת לחרות. משה שרת ברגע הנצחון — ליד דגלי ישראל העומד לעלות בתורן האו"ם. משה שרת המחבק את נכדו בנמלהתעופה של לוד, בחזורו הביתה אחרי הנצחון. לתמונות היסטוריות אלה נוספה סידרה של תמונות אחרות, אנושיות ואישיות: משה שרת

מאת אורי אבנרי

על כיסא-הגלגלים. משה שרת אשר המוות חרט את חתימתו לחוך חתי פניו. משה שרת הקם ממיטת-חוליו נגד האיש אשר רדה בו כל ימיו. **וכסוף: ארויהמתיב, אשר לפניו עומד דויד בן-גוריון ומצטרף, כמו המלך הנרי השני בפני ארנו של בקם.**

"אציל לבית ישראל"

ה היה בו, באיש זה, שהכריח אנשים לכבדו, שהפך אותו לזוכר האומה בשעת **ההגורל?** האם רק יד מיקרה עיוור היתה בכך? האם רק העובדה שידע שפות רבות, ועל כן נתמנה למזכיר המחלקה המדינית של הסוכנות בימי כהונת ארלוזורוב? האם רק העובדה שארלוזורוב רוב נרצה, והמוכיר נבחר כמעט אוטומאטית לראש-המחלקה? איני מאמין במיקרים כאלה. מי שראה בשרת רק מזכיר חרוץ, רק ידען של שפות — לא הבין את האיש, לא חש בגדולתו.

קל לומר מה לא היה משה שרת. הוא לא היה הוגה-דעות מבריק, הוא לא היה מדינאי גאוני. חסר לו כוח-ההחלטה של איש-המעש, וכושר-השילהוב של מנהיג-המונים. הרבה יותר קשה לומר כמה היתה גדולתו. **איני מוצא אלא מונח אנגלי, אשר משה שרת עצמו לא הספיק לתרגמו לעברית: DIGNITY.** הדרת-כבוד? הור? אין תרגום אמיתי.

1947: שרת ועזם, מזכיר הליגה הערבית

זוהי תכונתו של אדם המכבד את עצמו, והמביא אחרים לכך שיכבדוהו. לא בתחבולות זולות, לא בהעמדת-פנים או בעשיית-רושם. אלא ברמה של התנהגות, ביושר יסודי, באבחנה ברורה בין מה שנאה ומה שאינו נאה לעשות.

יריביו יכלו לגחך למראה הקפדתו על הופעתו החיצונית. הם יכלו לטעון כי הצורה החיצונית חשובה לו יותר מן התוכן, שהוא חרד לצירוף המילים יותר מאשר למחשבה המתבטאת בהן. הם יכלו לחזור עד בוש על התיאור כיצד עמד שרת על דוכן הכנסה, קרא הכרזה מדינית חשובה, עזר באמצע הפסוק, שלף עט, הוסיף פסיק שחסר, והמשיך בקריאה. אך גם בגחכם, התגנב לליבם החשש שמה הפגם הוא בהם, לא בו. התייחסו תרבות ללא הקפדה על דפוסים חיצוניים? כמה מתבטאת תרבות, אם לא בסיגנון — סיגנון של עשייה ושל התנהגות, של הגות ושל אמנות? הביצועיסטים הקטנים, שאינם יודעים לצרף תריסר מילים לפסוק בעל-משמעות, יכלו לצחוק מן האיש המקפיד על כל פסיק. אבל בלבם קינאו בו, וכיבדוהו.

כשם שכיבדוהו כל ידידיו ויריביו. הסוהר הבריטי שכלא אותו בלטרון, הנציג הערבי שהתפלמס עימו באו"ם, העולה החדש שהריע לכבודו בכאר-שבע.

יש מנהיגים המעוררים חרדת-קודש, ויש המעוררים אהבה. יש המעוררים הערצה עיוורת, ויש המעוררים הסכמה שיכולת מפוכחת. משה שרת עורר יחס של כבוד.

אותו יחס שהכתיב השבוע למנסחי הודעת-האבל הרישמית את המיילים: "אציל לבית ישראל..."

האשליה של מלאך-השלום

מי שהיה שרהחן העיראקי, האשם ג'ואד, אמר לי באחת משיחותינו, לפני שש שנים: "אה, אילו עמד משה שרת בראש ממשלת-ישראל, במקום בן-גוריון — כי אז יכלונו להשיג שלום!"

שמעתי זאת פעמים רבות מפי ערבים פחות-חשובים. הם האמינו כי שרת חוסל עלידי בן-גוריון בשל התנגדותו למיבצע-סיני. הם ראו בו את האיש היחיד בצמרת ישראל המבין ערבים, האוהב ערבים. הם דימיוהו למלאך-שלום, מול מלאך-המלחמה בן-גוריון. **לא מצאתי לנכון להפריך דעה זו. אך ידעתי שהיא אשליה.**

שרת לא שנא ערבים, כמו בן-גוריון. הוא אהב לדבר ערבית. הוא ביקר בכפרים ערביים, בעוד שבן-גוריון לא ביקר אף ביישוב ערבי אחד בכל השנים הארוכות של כהונתו כראש מדינת ישראל, שכמעט כל אורה עשירי בה הוא ערבי.

אולם טעות גמורה היא להסיק מכך כי שרת נבדל מבן-גוריון. הנחות-היסוד של מדיניותו הערבית. כמו בן-גוריון, לא האמין כי השלום עם הערבים הוא אפשרי. "ההסכם (עם הערבים) הוא רצוי, חיוני", הכריז בשנת 1940, "אך איננו הכרחי, והוא בלתי-אפשרי."

הוא היה מסוגל לדבר עם פיאודלים, כמו המלך עבדאללה. אך בניגוד לקודמו המזהיר, חיים ארלוזורוב, הוא לא הבין את התנועה הלאומית הערבית, לא ניסה למצוא לשון משותפת לה ולתנועה הלאומית העברית. הוא קיבל, ללא הרהור נוסף, את המושכלים הראשונים של שאר המנהיגים הציוניים. שהגשמת הציונות לא תיתכן אלא תוך מלחמה בשאיפות הלאומיות הערביות, וכי מלחמה זו לא תיתכן אלא תוך הישענות על המעצמות הקולוניאליות של המערב.

את תפקידו שלו ראה בניהול החזית המדינית של מלחמה זו.

יריביו האשימוהו בפשרנות, בחתרנות, בחולשת-אופי, אפילו בפהונות. אולם ההיפך הגמור היה נכון: שרת היה נציג הקו הנוקשה ביותר. כשרונו המיוחד היה בהצלחתו לשכנע את

1949: שרת מניף דגל ישראל באו"ם